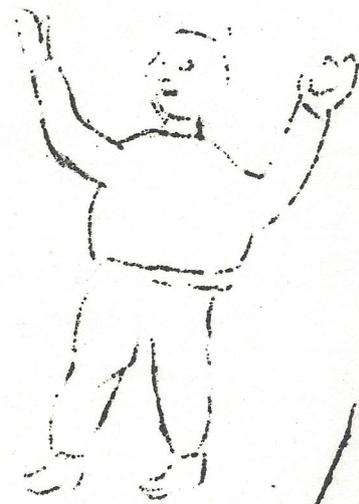
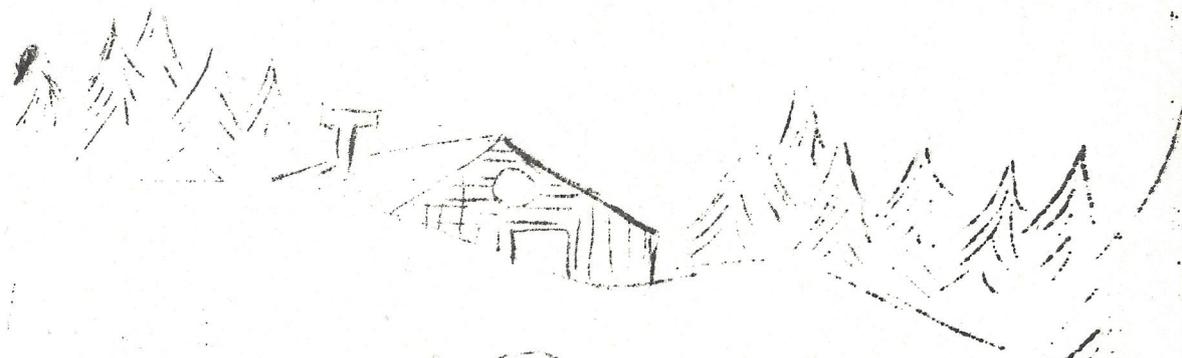

LETO: 3

ŠTEVILKA 2

Č
R
N
E
P
R
S
T
I

GLASILO PIONIRSKEGA ODREDA
"FRANCE LEVK"
PODERDO

IZ POD

ČRNE PRSTI

11. OKT. 1921
5.

KO SO PRI NAS GRADILI ŽELEZNICO ....

Dobrih petinšesdeset let je že od takrat. Pisalo se je leto 1900. To je bilo leto, ki je prineslo v našo dolino veliko, veliko novega.

Začeli so misliti na gradnjo železnice, ki bi vezala Dunaj in Celovško kotlino z morjem. Dunaj je bil že prej povezan z morjem. Zaradi vedno večjih potreb (tudi vojnih) pa so sklenili speljati železnico tudi po alpskem svetu do morja.

Proga naj bi tekla po Eški grapi do Gorice in na to do Treta. Sicer so imeli projektanti na izbiro še dve smeri: po Zgornji Soški dolini ali po Cerkljanskem do Jesenic in tam pod Karavankami v Celovec. Odlučili so se za našo dolino.

Pri nas živi še nekaj ljudi, ki se spominjajo tistih časov. Da bi dogodki iz tistih časov ne utonili v pozabo, je uradništvu "Šolarčka" pričelo zbirati pri starejših ljudeh podatke o gradnji železnice in dveh velikih pred rov v naši dolini: Eukovškega in Bohinjskega.

S sošolcem Ivanom sva se mrzlega januarkega dopoldneva napotila k Mihi Čuferju iz Podbrda, ki se še spominja tistih dni. Nošla sva ga doma. Čeprav ima že 86 let, zglede še čil in njegov spomin je nekaj izrednega. Takoj nam je bil pripravljen pripovedovati o stvareh, ki so namu zanimale. Odprl nam beležko in pričel zapovedovati.

"Da, da, takrat", je začel, "takrat je z železnico prišla v dolino zlati jam". Še se naj so mi tisti časi tako blizu, kot bi bili včeraj. Ko sem imel kakih deset let, tam okoli 1890 je bilo, so prišli prvi avstrijski inženirji in zemljemerji. Premerili so našo strmino počez in podolž. Kmetje so jih seveda malo grlo gledali, ko so jim tako toptali travnike, pa vendar so imeli do njih neko spoštovanje, saj so bili to ljudje, ki bodo tudi k njim pripeljali železno kačo.

No, in potem je bilo deset let vse tiho. Ljudje so se že pozabili na govorice o železnici. Življenje je teklo počasi in vsaklanje. Ljudje so še vedno hodili paš.

Veste, takrat je bilo s potjo vse drugače. Od Polbrda pa do Luče, Huda južne, se je ob Luči vilo slaba pot, kar je preozka, in vsakih nekaj korakov jo je preprosta brv čez Lučo peljala na drugo stran. Do Huda južne je bilo kar 15 takih mostov. Pa se je zgodilo, da je voda narasla in če si bil Polbrčan, v Huda južni nisi mogel preiti, ja. Na, ko pa je voda odtekla, smo pa previli mostove in spet smo imeli prevozno pot.

Prišlo je leto 1900. To leto so napeljali po dolini prvo širšo cesto. Ni bil tako široka kot danes, lukonj in orahu je imela pa lanj kot danšnji, "se je namrehnil ciknil na današnjo cesto." No res je, da je bilo tudi lanj preozka, kot ga je danes, "je namrehnjeval," vtov in polobnih reči splah poznali niso....

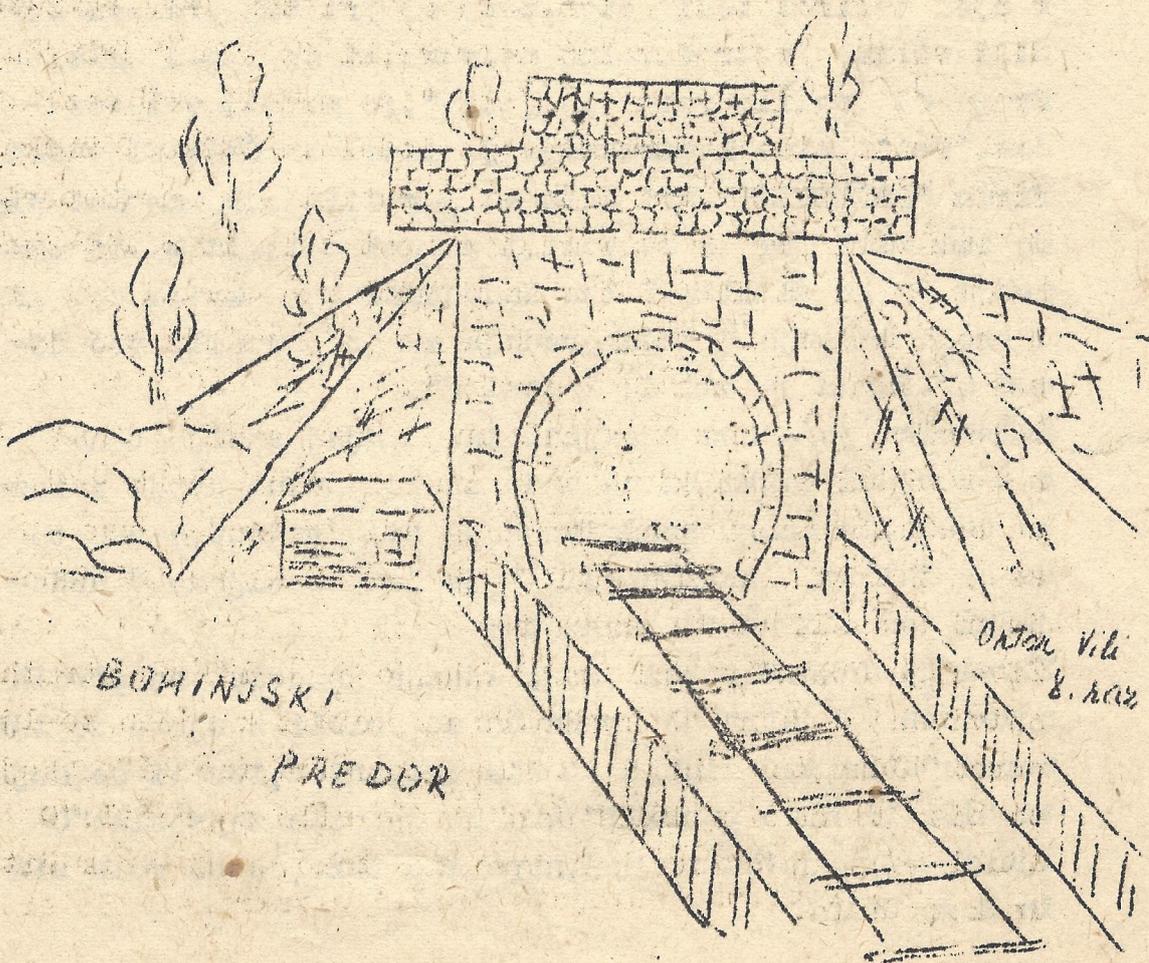
Tega leta so pričeli k poti tudi Ehinjski predor. Točno 1. novembra 1900, so pričeli k poti. Prišlo je veliko delavcev. Sodelovali so delavci vseh jugoslovanskih narodov, ni lanjkalo pa tudi Mažarov, Nemcev, Poljakov. Domačini smo bili vajeni le gozdnega dela, zato nismo delali v predoru. Sekali smo les za opore v predoru. Vsi delavci so bili plačani v zlatem denarju. Se jaz sem imel nekaj cekinov. Danes so jih ni več dobiti. Neven, ker se je zlato izgubilo....

Zaslужek je bil res leber. Najslabši delavci niso dobiti lanj kot kravo na lan. To so bila pretežno mekanci, ki so nosili koranje in polobne. V rovu so delali tudi že taki fantje, kot ste vi, pa tu i niso bili slabo plačani. Vozili so iz rova vagončke.

Delavci so se dobro delali. Material, ki so ga izkopali, so na Polbrški strani nagomilili na potjo. Ena hiša, ki je bila tam v napoti, so jo kar zsulji, ne da bi jo prej porušili, le ljudi so se peljali stran. Zemelja so metali iz predora, kamenje pa so vozili s krosa.

Leta 1905 ali 1906 je bil predor končan. Kopalni so ga z dveh strani: od Ehinja sem in od nas k Ehinju. In pomislite: oba prihajsta prišla navzkriž le 30 cm!

Ja, delali so natančno. 1906 je stekla tudi železnica. Prvič je prišel le stroj iz Jesenic sen. Vsi ljudje so hiteli k železnici gledat tisto, česar v življenju še niso videli. 21. junija je prispihal le stroj, posle nje sneve pa so že začeli vlaki redno voziti; tovarni pa tudi potniški. Ljudje so v začetku imeli pred njim strah, a so se jo kmalu navadili. Takrat je vsakih 24 ur peljali po progi štirideset vlakov, danes pa pol danj. Ja, danes je cesta železnici veliko enostavnejša. Takrat je bil predor grajen za dva tira. Po osvoboditvi so enega odpeljali. Zdaj pa z gleda, da bodo še druge ven povlekli, po kar ceste skozi napeljali, "se je nasmešnil. Z Ivano, sva se mu zahvalila za pripovedovanje in se poslovila. S praga njegove hiše sem zagledal predor, iz katerega se je valil gost, siv dim.

BOHINJSKI
PREDOR

Anton Vili
8. dec

Veliko zanimivega je povedal tudi Franc Humar, ki stane neje nejalet od drugega znanega predora v Laski dolini - predora "Lukovo." Franc je olovek, ki ve vse poim. Stevilko o gradnji te železnice. Povedal je, kakšne so bile investicije za gradnjo ter več drugih zanimivosti. "Sama gradnja proge je veliko stala Avstro-ogrska", je dejal, "celih 260 milijonov kron. (krona je bila visoka denarna valuta, približno toliko, kot je danes ameriški dolar.) V te stroške pa niso vračunane letne delavcev. Sam Bohinjski predor je stal 18 milijonov kron. "Lukovo" pa je stal 5 milijonov kron. Razni drugi stroški pa so znašali kar 320 milijonov kron. Torej je gradnja proge šla tja preko pol milijarde kron. Predor "Lukovo" je šestkrat krajši od Bohinjskega, a je stal le trikrat manj. Bohinjski je bil vdolan v trdo podlago, Lukovski pa se je pogrezal, pole, tega pa se je v njej nabiral tudi letan. Zato so pri tem predoru zgradili veliko razrađevalno napravo, ki še danes deluje. Proga se gradila razna podjetja", je nadaljeval ooz čas. "Vse o statne konstrukcije je izdelala oškoslovaška firma "PROELICE". Pri delu so porabili ogromno materiala. Za Lukovski predor so vozili cement celo iz Splita, kamor je pa iz okolice. Liza Hudajušne so odkrili cel prišibrebna kamolja. V času gradnje so pa porabili več tisoč m³. Danes je tam še kamol m³." Železnica je danes zgrajena in po njej v zija teška tovornjeni vlaki, ki ne vedo za zgodovino svoje železno ceste. Še mnogo zanimivega je bilo takrat, a vse to se na žalost pozablja, ali pa je še pozabljeno. V Hudajušni sem slišal to anekdoto: Živel je Jaka. Kot vsi drugi ljudje je delal na strmih njivicaah ob jutra do traka. Pa so prišli k njemu zooljemerca: "Jaka, to d rino t) takla železnica, izseli se, kajti hišo ti bodo potrlil!" Jaka pa je bilo zaprosil: "O ljubi gospodje! Veste kaj, naredite tako, da bo volk sit in koza cela."

Napeljite ni progo kar skozi hišo. Ko bo vlak napeljal, bom odprl vrata, ko bo na drugi strani hiše ven odvozil, jih bom pa zaprl!" A gospodje Jake niso poslušali. Podrli so ru hišo ter zgradili tam železnico. Kjer je stala nekoč njegova hišica, danes za iska vsak vlak, preden zavozi v predor "Hudajužn".

To je bilo takrat, ko so pri nas zgradili železnico...

Zgodba Pavel, VIII. razred

Pri zbiranju gradiva so sodelovali:

Ortar Boris, Čufer Ivan in Ortar Vili - vsi iz 8. raz.

PRIMORSKI IZSELJENEC

Po končani prvi svetovni vojni, so Italijani zasedli Primorje in ga priključili Italiji. Primorcem se je življenje čisto spremenilo. Prepovedali so vsakršno govorjenje in petje v slovenskem jeziku in vse narodne običaje. Utihnila je fantovska pesen ob večerih in prenehale so zabave in plesi ob praznikih. Mrki pogledi ljudi, ki so izpod čela švigali na tujce, so jasno govorili, da jih ne karajo, da je najbolje, če odidejo iz naše domovine.

V naših ljudeh se je že tedaj vnela prva iskrica upora, ki je končno leta 1941, vzplamtela v gorečen plamen. Domača zemlja Primorcem ni mogla nuditi dovolj kruha, zaslužka ni bilo nikjer in zato so primorski fantje drug za drugim odhajali v tujino. Največ jih je odšlo v Južno Ameriko - v Argentino, čeprav so se širile govorice, da je tudi tam brezposelnost. Toda bolje je bilo še vedno kot pri nas, saj so, če ne drugega, lahko vsaj zapeli in pozabili na lakoto in skrbi.

Tudi naš sosed Jakob je moral v tujino, s trebuhom za kruhom. Doma je bilo veliko otrok, oče je bil star in bolehen, mati pa je umrla. Sestra je nekaj zaslužila s šivanjem, toda še vedno je bilo prenelo kruha za vse.

Jakob si je prislužil dovolj denarja za dolgo potovanje in sklenil, da bo šel kot večina njegovih prijateljev in znancev. Poslovil se je od domačih in znancev, še enkrat obiskal grob pokojne matere in odšel. Za ovinkom, spodaj v dolini, se je zadnjikrat ozrl na domačo vas, v gručo hiš, ki so se kakor najhna piščeta stiskala na strmem pobočju gore. V oči so mu stopile solze, saj je morla zadnjikrat zrl na domač kraj. Prekalal je notranjo bolečino, zavriskal in pospešil korak, da ne bi zamudil vlaka. Vlak ga je odpeljal po ozki Laškri grapi proti Gorici in dalje proti Genovi. V Genovi je Jakob izstopil, se vkrcal na veliko prekoceansko ladjo "Giullio Cesare" in odpluli so proti Argentini.

Zardi izredno ugodnega vremena in zelo dobre lauje, so žepa 14-letnih pristali v pristanišču glavnega mesta Argentine v Buenos Airesu. Jakob je takoj pričel iskati delo. Tuda v Argentini je bilo prelevsel sezonsko delo in to takrat, ko so želi žito in pobirali koruzo, zato Jakob ni našel dela. Imel pa je naslov Slovencu, ki je že več let prebival v tujini in sicer na zahodu Argentine. Odpravil se je na 1300 km dolgo pot. Znanca je našel, ob vznožju velikega gorvoja Kordiljere, ki se razprstira ob vsej meji med državama Čile in Argentino. Bil je v skupini delavcev, ki je gradila cesto. Jakob je imel izredno srečo, da so ga sprejeli. Plača je bila dobra, toda delo je bilo zelo naporno, saj so gradili cesto skozi zelo skalovje.

Po enem letu je bila cesta dograjena in Jakob je spet moral iskati novo službo. Sedaj mu je šlo laže, saj se je že zadosti naučil španskega jezika. V časopisu je bral, da bodo gradili železnico čez Kordiljere. Odpotoval je na sever Argentine. Čez goro Mina con Cordia v nadmorski višini 4700 m so res gradili železnico. Jakob je takoj dobil delo, toda ni vzdržal več kot nekaj dni. Na tej višini je bil zrak že tako redok, da mu je pričela teči kri iz nosa in ušes, koža na rokah pa mu je čisto razpokala.

Vrnil je v nižino in našel delo pri reki, čez katero so gradili most. Tudi tu ni bilo prijetno, saj so jih še pončiči nalezljivali konarji in razna druga vrčes, ki se nahajajo ob vsaki rečvirju. Nekaj pončiči, ko je na sirt utrujen zaspal, ga je pičil kakor, ki je nosil kacice maršarier. Jakob je zbolel, bolela ga je glava in tresla ga je mrzlica, da so mu šklopetali zobje. Zdravnik mu je svetoval, da je najbolje, če sprejme odnabje. "Kje je boljši zrak kot v naših hribih?" si je mislil Jakob in se takoj pripravil za vrnitev v dolovino.

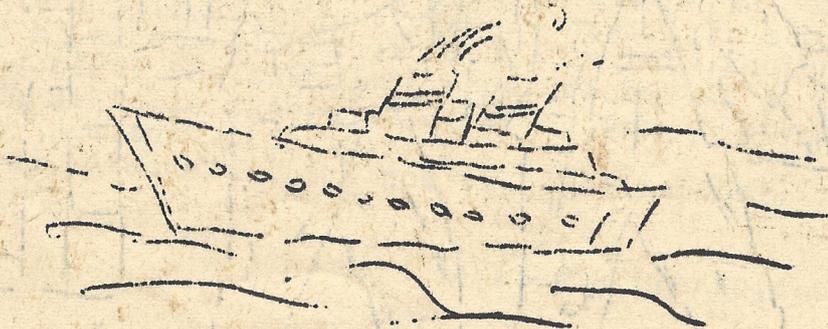
V Buenos Airesu se je vkrcal na prvo ladjo, ki je plula proti Evropi. Bila pa je že zelo stara, zato so pluli zelo počasi. Med vožnjo jih je zajel vihar in velina potnikov je dobila morskbo bolezen, le Jakob ji je bil kos. Kapitan mu je ponudil službo na ladji, toda moral se je prej pozdraviti.

Vrni, se je človek ves izčrpan in bolan, da so ga dončiči kmalu prepoznali.

Po dobrih treh letih bivanja v tujini si je prislužil kar precej denarja. Toda vrednost argentinske valute je naenkrat tako padla, da je Jakobu, ko je denar zamenjal, ostalo karaj toliko, kolikor je imel, preten je pa šel v Ameriko.

Sedaj Jakob posela preda dončiči hišo in pripoveduje najširše o težkih časih in trpljenju, ki ga je prestal, ko je spoznaval, da tudi tujina reže tanek kos kruha.

Čufer Angleca, VIII. razred

DOGODKI IZ NOB

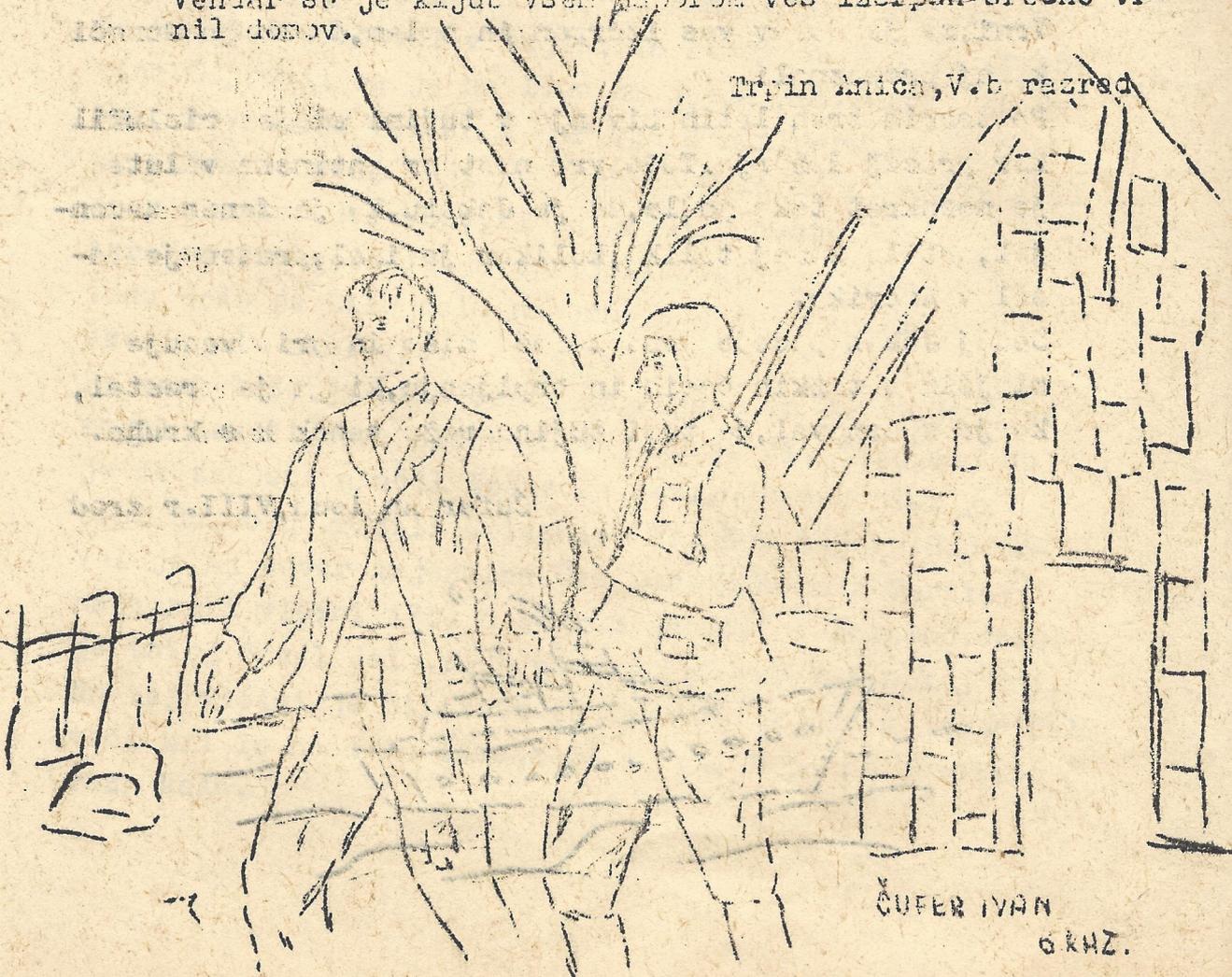
Moj oče v nemški taborišču

Moj oče je že od vsega začetka vojne sodeloval z OF. Zaradi tega je bil večkrat aretiran.

Končaj se je vrnil iz italijanskih zaporov, že so ga aretirali Nemci. Nekoga jutro, ko je spala že vsa vas, so prišli Nemci, oboroženi do zoba. Obkolili so vas. Pred našo hišo sta prišla dva Nemca. S puškinimi kopiti sta začela udarjati po vratih. Vsa prestrašena, kaj bo, jina je šla kar na pretilo. "Kje imate rože?" je kričal Nemec in z vsobilo vrnil v hišo. Ko je oče prišel iz cote, so ru dali končaj toliko časa, da si je obul čevlje. Takoj je moral z njima v Podtrub. Zaprli so ga v zaplano ječo na postajo, kjer so bili še drugi ujetniki. Čuvniki so jih in jih tudi pretepali. Čez nekaj dni so jih odpeljali na most na Soči, kjer je bila nemška postojanka. Ponovno so jih zapeljali na taborišče. Čez nekaj dni so jih spet odpeljali v priško zaplano. Kmalu za tem pa so jih odpeljali na taborišče Buchenwald. Obupna je bila vožnja, ki je trajala več dni. Kaj vse se je dogajalo v taborišču je nepopisljivo. Vse

Veniar se je kljub vsem naporom ves izčrpan srečno vrnil domov.

Trpin Anica, V. b. razred

ČUFER IVAN
6 RAZ.

Sovražnikov napad na Porezen

Eila je porlaj. Po dolinih so začele cveteti prve splo-
danske rože, a v višjih gorah je še vedno bilo ve-
liko snega.

V Cerknem so partizani in drugi protivojaci praznovali
8. marec - Dan žena. Med tem pa so se zbirali v bližini fa-
šisti. Partizani so to novico takoj zvedeli. Prijeli so
za puške in se usaknili v mali vasici nad Cerknem. Tam
so se pripravili na boj. Borci Kosovelove brigade so rav-
nokat kronili proti Črnej vrhu, ko so jih obsule kroglice.
Usakniti so se obrnili nazaj. Sedaj so imeli odrti pot
samo še na Porezen. Pot je bila zelo nevarna, ker so bo-
rali hoditi navzgor, še bolj pa jih je ovirala sneg. Vsi
izčrpani in lačni so prišli na vrh Borezna. Postavili
so stražo, ostali so pa polegali po tleh od utrujenosti.
Eila je gosta negla, zato so morali biti stražarji ze-
lo pozorni. Naenkrat se je glasilo vpitje stražarjev
in partizani so takoj vzele, kaj je. Po rabili so za
puške in začeli streljati na veliko sovražnikovo voja-
ko. Okrog ušes so jim brnelo kroglice, nekateri so onemog-
li posesti v sneg. Nastalo je hudo streljanje, da so ni
slišalo niti besede. Partizani so videli, da jih je že
veliko palle, zato so iskali stezo, ki je vodila v
vas Porezen. Ko so prišli na vrh, so spoznali, da jih je
zelo malo. Veliko partizanov je palle v boju s sovražni-
ki.

Droble Marija, VI. razred

Babica pripoveduje

Eilo je jeseni 1944. Partizanska straža je dvacetim
vaščane in druge partizane, ki so v vasi imeli tele-
fonsko zvezo, da so prišli v sosednjo vas Nenci.
Partizani so v veliki nočnici opravili telefonske na-
prave v nahrbtnike, ter zbežali do najbližje kolone
partizanov, da so se vsi skupaj pripravili za boj.
Vaščani, ki so bili osumljeni, so delajo za partizane,
so tudi postali najpotrebnejše stvari in zbežali.
Med njimi sta bila tudi babica in teta. Babica pa je
prav tisti čas skuhala žgance. Pripravila je kos vanj
tala še tople žgance in še nekaj drugih stvari, ter
skupaj s teto zbežala.
Nenci pa so z dolgi nosovi odšli iz vasi.

Močnik Branko, V. b razred

EDA

1 10210

Dedek pripoveduje

Dedek mi je pripovedoval da je nek, ki ga je doživljal, ko je sodeloval v organizaciji TIGR.

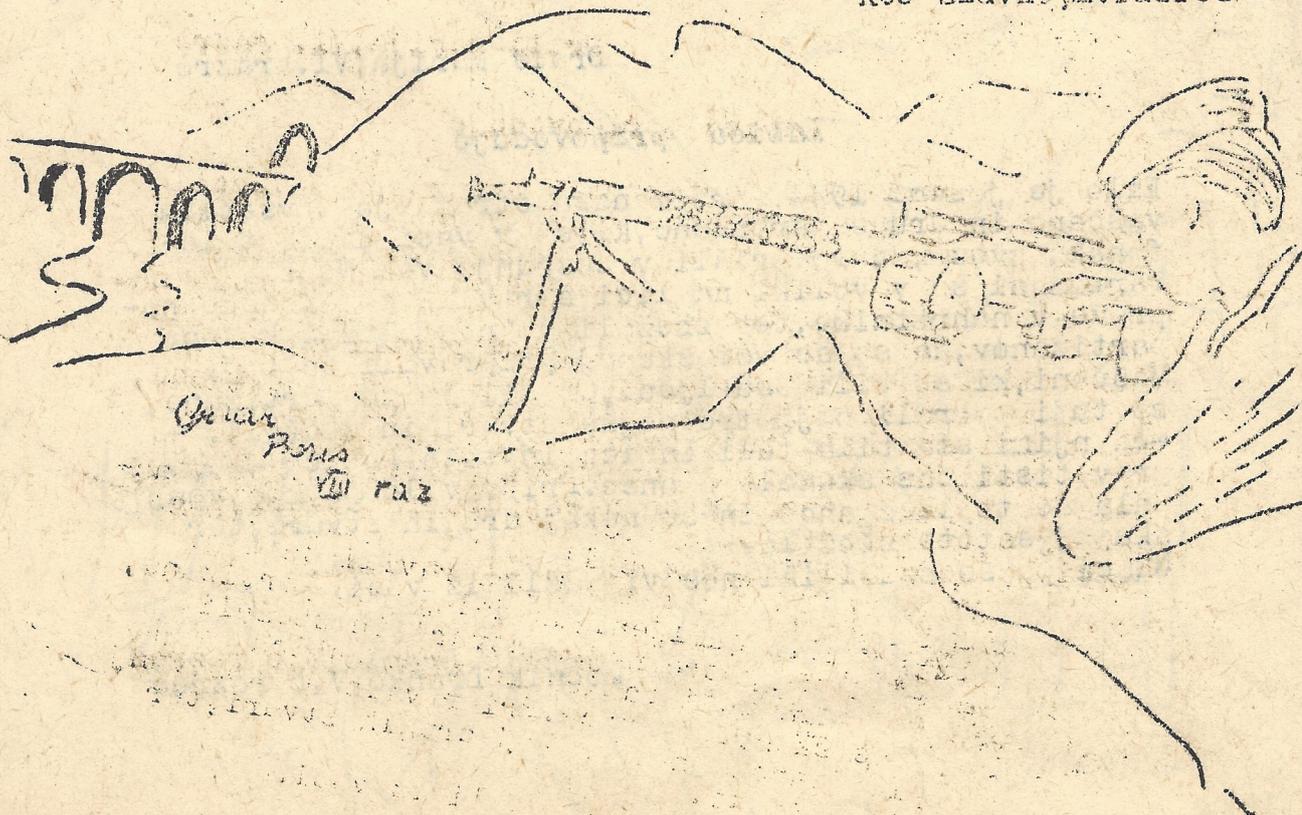
Nekega dne je sprejel v Lohinjski Lestrici razno propagandno literaturo in jo je nosil preko bivše Jugoslovanske reže v Poskrbje. Ko je prispel k karavliji jugoslovanskih graničarjev, je opazil, da na italijanski strani sedijo in opazujejo okolico italijanski stražniki. Dedek je uvidel, da na tem območju za dolgo časa ne bo mogel prebiti. Zato se je obrnil naravnost na poveljnika jugoslovanske karavlije, katerega je poznal in tudi vedel kaj prenaša preko reže. Pomagal mu je iz kritične situacije. Poslil mu je graničarsko strelko, dal puško in graničarja, da sta skupaj prišla na drugo stran, kakor bi šlo na Italijo. Na skritelem kraju sta je strelko graničarsko strelko, odal puško in srečno prispel domov, ter odal vse propagandno literaturo. Tako so tudi TIGR-ovci preliejali Italijane.

Lerjanc Sonja, VIII. razred

Med vojno

Mama mi je pripovedovala kako je bilo, ko so bili med vojno pri nas Italijani. Ni bilo večera, da ne bi slišali streljanja v vasi. Bilo je nekega večera, ko je prišel partizan v kuhinjo. Vsi smo bili veseli. Naenkrat so Italijani obkolili hišo, a smo se skrili v skrivališče, tako da ga Italijani niso našli.

Kos Slavko, I. razred

OGLEDALI SMO SI TOVARNO VOLENIH IZDELKOV "Eača" PODERDO

Nekega dne smo se zbrali na šolskem dvorišču, postavili smo se v vrste in šli smo si ogledati tovarno volnenih izdelkov "Eača". Pri vratarju smo pustili bunde in dožnike. Skupaj s tovarišem smo se napotili v visoke tovarniške zgradbe. Naenkrat se nam je pridružila neka delavka, ki nas je vodila po tovarni. Ogledali smo si vse oddelke, razen mehaničnega in nizarskega. Najprej smo si ogledali predpripravo, nato tkalnico, kjer blago tkejo in še šivalnico, likalnico, pralnico, barvarno in kurilnico. Ko pa smo prišli izven tovarne nam je delavka povedala zgodovino te tovarne.

Povedal nam je, da so bile tovarniške zgradbe med vojno italijanske vojašnice. Povojni pa so se kmetje dogovorili, da bodo iz teh kasaren ustanovili tovarno volnenih izdelkov "Eača". Delavcem pa je slaba prešla, ker so morali nitke sami delati. Danes pa nitke uvažajo iz Karlovca in Pirota. Blago, ki ga izdeljujejo pošiljajo v Varaždin, kjer iz njega naredijo obleke, iz Varažlina pa pošiljajo v tuje države, največ pa v Nemčijo. Prodajajo pa ga tudi na domačem tržišču. V tej tovarni je zaposlenih 278 ljudi, večinoma delavk. Tisti dan, ko smo si ogledali tovarno, sem bila zelo vesela, in bi bila rada, da bi bilo še mnogo takih dni.

Bojuš Anka, III. razred

KONEC PRVEGA POLLETJA

Eliza se konec prvega polletja. Učenci smo nestrani in težko pričakujemo tega dne. Radovedni smo, kaj nam bo prineslo. Nekateri bodo veseli, drugi pa žalostni. Veseli bodo tisti, ki so se prično učili in imajo lepeocene. Drugi pa bodo potrti in žalostni, ker se bodo morali red počitnicami učiti. Tudi njihovi starši bodo žalostni. Vsi starši želijo, da bi se njihovi sinovi in hčerke prično učili in končali šolo. Zato je naša naloga, da se vestno in marljivo učimo. Starši bodo srečni in pohlačani za ves trud.

Torkar Branko, III. razred

V ŠOLI

LETOS HODIM PRVIČ V ŠOLO. NAUČIL SEM SE ŽE VSE VELIKE TISKANE ČRKE IN PRECEJ MALIH. TUDI RAČUNATI ŽE ZNAM DO DESET. ZELO RAD HODIM V ŠOLO, SAJ SE VSAK DAN KAJ NOVEGA NAUČIM. ZDAJ SE PA VESEM POČITNIC, DA SE LOM LAHKO SANKAL IN SMUČAL&

ŠORLI DAVORIN, I. razred

